

Vastaus kirjalliseen kysymykseen kotitalousopetuksen riittävydestä peruskoulussa ja opetuksen jatkuvuudesta toiselle asteelle

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Sari Tanuksen /kd ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KKV 243/2021 vp:

Millä keinoin ja millä aikataululla hallitus aikoo varmistaa, että oppivelvollisuutensa päättävällä nuorella on kotitalousopetuksen sisältöön kuuluvat, välttämättömät oman talouden ja oman arjen hallintaan riittävät taidot ja osaaminen,

millä keinoilla ja millä aikataululla hallitus aikoo varmistaa, että kotitalouden laajaa opintosisältöä pystytään kokonaisuudessaan opettamaan ikäkausien mukaisesti kehittyvälle lapselle ja nuorelle ja

kuinka hallitus on selvittänyt, kuinka olemassa olevaa kehystä käytetään, ja mitä voitaisiin tehdä, että kotitalousosaamisen jatkumo turvattaisiin opinpolun alusta toiselle asteelle ja sieltä korkeakouluopintoihin?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 mukaan kotitalouden oppiaineen tehtävänä on kehittää kodin arjen hallinnan sekä kestävän ja hyvinvointia edistävän elämäntavan edellyttämää tietoa, taitoja, asenteita ja toimintavalmiuksia. Opetuksessa edistetään kädentaito- ja luovuutta sekä kykyä tehdä valintoja ja toimia kodin arjessa kestävästi. Opetuksessa luodaan perustaa oppilaiden kotitaloudelliselle osaamiselle, mikä merkitsee taitoa toimia eri ympäristöissä ja toteuttaa kotitalouden tehtäviä. Opetuksella tuetaan oppilaiden kasvua kodin arjen perusedellytysten ylläpitämisestä huolehtiviksi kuluttajiksi. Kotitalousopetuksessa kehitetään kanssaihmisistä huolta pitäviksi lähimmäisiksi ja kasvatetaan perheen, kodin ja yhteiskunnan aktiivisiksi jäseniksi. Kotitalouden merkitys on pitkäjänteisessä itse- ja yhteisohjautuvuuteen pyrkivässä työskentelyssä, jossa tietoa käytetään valintojen ja yhteisen toiminnan perusteena. Erityistä huomiota kiinnitetään jokaisen oppilaan yhdenvertaiseen ja tasapuoliseen osallisuuteen oppimistilanteissa. Oppiaine kasvattaa toiminnallisuuteen ja yritteliäisyyteen sekä vastuullisuuteen ja taloudellisuuteen.

Perusopetuksen eri oppiaineiden opetukseen käytettävästä ajasta päätetään valtioneuvoston asetuksella. Tällä hetkellä voimassa oleva perusopetuksen tuntijako säädettiin asetuksella vuonna 2012. Tuntijakoasetuksen yhteydessä kotitalousoppiaine lisättiin osaksi perusopetuksen taide- ja taitoaineita. Kotitalousoppiaineen vuosiviikkotuntien määrä pysyi tuntijakouudistuksessa ennallaan, mutta valtakunnallisesti kotitalousopetuksen tunnit sijoitettiin vuosiluokille 7-9. Kotitalousoppiainetta voidaan opettaa myös perusopetuksen vuosiluokilla 3-6, jolloin opetukseen käytetään taide- ja taitoaineiden opetukseen osoitettuja valinnaisia tunteja. Tämä tuntiresurssi mahdollistaa

kotitalousopetuksen jatkumon koko perusopetuksen ajan, mutta se on paikallisesti päätettävissä oleva kokonaisuus. Opetuksen järjestäjät ovat avainasemassa siinä, mihin he kohdentavat taide- ja taitoaineiden kesken valittavissa olevaa tuntiresurssia sekä erilaisten valinnaisaineiden oppimääriä.

Kansallinen opetuksen arviointikeskus on toteuttanut osana opetussuunnitelmauudistuksen arviointia myös tarkastelua tuntijaon toteutumisesta. Vuonna 2020 julkaistusta arviointiraportista käy ilmi, ettei taide- ja taitoaineiden valinnaisten tuntien soveltaminen kunnissa ole ollut kaikilta osin ongelmatonta. Mahdollisuutta taide- ja taitoaineiden valinnaisten tuntien käyttöön kotitalousopetuksen järjestämiseksi ei paikallisesti ole välttämättä huomioitu.

Oppiaineiden tavoitteet ja sisällöt määritellään kansallisella tasolla opetussuunnitelman perusteissa, ja ne täsmennetään kuntakohtaisesti paikallisissa opetussuunnitelmissa. Perusopetuksen uudistuneet opetussuunnitelmat otettiin käyttöön 7-9 luokilla syksystä 2017 lähtien. Opetussuunnitelman perusteiden uusimisen keskimääräinen sykli on ollut noin kymmenen vuotta, joskin sen joitakin osia päivitetään tiheämmin. Arvioinnin osalta perusteita on päivitetty ja päättöarvioinnin kriteereitä on täydennetty ja täsmennetty vuonna 2020. Tavoitteiden ja arviointikriteerien täsmen-
täminen tukee opetussuunnitelman toimeenpanoa olennaisella tavalla tarjotessaan opettajalle selkeämmät kuvaukset osaamisesta, jota oppilailta edellytetään perusopetuksen päättyessä.

On olemassa tutkimusperustaisen tiedon tarve siitä, miten kunnissa on tuntijakoa osoitettu kotitalouden opetukseen, miten taide- ja taitoaineiden valinnaistunteja on käytetty opetuksen järjestäjän itsensä osoittamina oppimäärinä tai miten oppilaat ovat valinneet näiden viiden taide- ja taitoaineen välillä. Myös valinnaisaineiden oppimäärät olisi tarpeen selvittää, erityisesti mitä oppiaineita tarjotaan ja mitä valitaan. On myös tarve selvittää luokanopettajien valmiuksia opettaa kotitalouden oppiainetta ja opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen mahdollisuuksia vastata muuttuneeseen tilanteeseen.

Kotitalousoppiaineen tavoitteet ja sisällöt ovat voimassa olevassa opetussuunnitelman perusteissa määritelty siten, että ne voidaan perusopetuksen aikana saavuttaa. Tämän lisäksi esimerkiksi arjen hallinnan taitoja, aktiivisena kansalaisena toimimista sekä kestävästä elämäntavasta edellyttämiä taitoja opetetaan ja opiskellaan laaja-alaisina tavoitteina osana kaikkien oppiaineiden opetusta. Kotitalousosaamiselle rakennetaan perusopetuksessa siis erittäin vankka pohja.

Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on kehittää opiskelijan ammatillista osaamista sekä kasvua sivistyneeksi ihmiseksi ja yhteiskunnan jäseneksi. Se kehittää osaltaan työelämää ja vastaa työelämän osaamistarpeisiin, edistää yrittäjyyttä sekä tukee elinikäistä oppimista. Ammatillinen koulutus antaa myös mahdollisuuden jatkaa opintoja korkeakoulussa. Kotitaloutta ei ammatillisessa koulutuksessa tällä hetkellä opeteta erikseen, koska lähtökohtaisesti perustaitojen oletetaan olevan hallinnassa ennen toisen asteen ammatilliseen koulutukseen siirtymistä.

Kotitalous ei sisälly lukiossa opiskelijalle pakollisiin eikä valtakunnallisesti tarjottaviin valinnaisiin opintoihin. Lukion oppimääriin voi sisältyä kuitenkin lukiodiplomeita ja muita valinnaisia opintoja koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Lukiodiplomien järjestäminen on lukiolle vapaaehtoista, samoin kuin opiskelijoille niiden suorittaminen. Lukion opetussuunnitelman perusteissa 2019 on määritelty tavoitteet ja keskeiset sisällöt myös kotitalouden lukiodiplomille.

Kotitalouden diplomiopetuksen keskeiset sisällöt muodostuvat lukiodiplomityöstä, esseestä sekä itsearviointia ja kotitalouden tuntemusta kuvaavasta portfolioista, jotka arvioidaan annettujen kriteerien perusteella. Mikäli lukio järjestää mahdollisuuden opiskelijoilleen suorittaa lukiodiplomeita, se tulee olla kirjattu paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama selvitysryhmä antoi tammikuussa 2021 ehdotuksensa lukiodiplomien kehittämiseksi (OKM julkaisut 2020:34). Selvityksen mukaan kotitaloudessa suoritettiin lukuvuonna 2018-19 vain yhdeksän diplomia, mikä oli vain 0,6 prosenttia koko kyseisenä lukuvuonna suoritetuista lukiodiplomeista. Selvitysryhmä esitti johtopäätöksensä muun muassa, että kotitalouden lukiodiplomi korvattaisiin yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomilla. Diplomiselvitys on ollut lausunnoilla, niiden yhteenvetoa laaditaan parhaillaan. Selvitysraportin mahdollisista jatkotoimenpiteistä päätetään myöhemmin.

Helsingissä 4.5.2021

Opetusministeri Jussi Saramo